

Biblijna hermeneutyka komentarza Tomasza z Akwinu do Ewangelii według św. Mateusza

Abstrakt dla szerokiej publiczności

W ciągu ostatnich kilku dekad nasza wiedza na temat średniowiecznej egzegezy biblijnej znacznie się poszerzyła. Niemal równocześnie odnotowano ponowne zainteresowanie biblijną egzegezą Tomasza z Akwinu oraz rozwój tzw. tomizmu biblijnego, który dąży do połączenia egzegezy historycznej ze spekulatywno-systematycznym rozumieniem Pisma Świętego.

Jednocześnie te ostatnie dziesięciolecia naznaczone były również próbami nowego ujęcia relacji żydowsko-chrześcijańskich, w tym miejsca Tomasza z Akwinu w tym kontekście.

Wspólnym elementem obu tych kierunków badań jest brak jakiegokolwiek pogłębionej dyskusji nad komentarzem Tomasza z Akwinu do Ewangelii Mateusza.

Ta luka badawcza jest tym bardziej zastanawiająca, że wśród współczesnych egzegetów panuje szeroki konsensus co do centralnego tematu Ewangelii Mateusza, którym jest idea wypełnienia — przyjscia Mesjasza jako punktu kulminacyjnego historii ludu Bożego, co wyraża się m.in. w użyciu tzw. „cytatów wypełnienia” ze Starego Testamentu.

Ponadto, jak pokazuje tomizm biblijny, Akwinata korzysta z bogatej różnorodności metod i źródeł, w szczególności z pism Ojców Kościoła, aby podjąć dialog z tekstami biblijnymi, który wydobywa ich podstawowe intuicje, a zarazem bada ich potencjał dalszego rozwoju.

Główne przyczyny tej luki naukowej są dwojakie. Po pierwsze, status tekstualny komentarza Akwinaty w wydaniach drukowanych jest wątpliwy. Odkrycie w 1955 roku tzw. „Rękopisu Bazylejskiego” (Basel B.V. 12) z końca XIII wieku, zawierającego *reportatio* do Mt 1,22–12,50, stanowi znaczącą poprawę w porównaniu z dotychczasowymi wydaniem.

Po drugie — i w konsekwencji pierwszego — niemal nie prowadzono badań nad metodologią i źródłami komentarza Akwinaty do Ewangelii Mateusza. Te luki historyczne utrudniają analizę wspomnianych wyżej kwestii systematycznych, a tym samym uniemożliwiają wniesienie wkładu w trwające poszukiwania nowych sposobów badania i artykulacji relacji żydowsko-chrześcijańskich.

Na tym tle głównym celem jest dostarczenie historyczno-systematycznej analizy metod egzegetycznych, źródeł oraz treści komentarza Tomasza z Akwinu do Ewangelii Mateusza w odniesieniu do problematyki relacji żydowsko-chrześcijańskich.

Projekt obejmuje trzy różne, lecz powiązane ze sobą cele:

1. **Ze względu na centralne znaczenie Rękopisu Bazylejskiego**, zawierającego najstarszy tekst Mt 1,22–12,50, oraz prace Gałuszki nad prologiem Akwinaty i rozdziałami 1–2 Ewangelii, celem będzie przygotowanie krytycznego wydania tekstu rozdziałów 3–12. Dzięki temu po raz pierwszy zostanie udostępnione pełne wydanie Rękopisu Bazylejskiego.
2. **Identyfikacja źródeł jawnych i ukrytych** (indywidualnych Ojców Kościoła, *Glossa ordinaria*, *Postilla* Hugona od św. Chara) będzie musiała iść w parze z analizą porównawczą *Catena aurea* Akwinaty do Ewangelii Mateusza. Na szczęście trwają prace nad krytycznym elektronicznym wydaniem tego dzieła.
3. **Centralnym elementem badań** będzie analiza metod hermeneutycznych stosowanych przez Akwinatę w komentarzu do Mateusza, a w szczególności sensu alegorycznego Pisma oraz powiązanych technik, takich jak wielość sensu dosłownego, metafora, hiperbola, symbol i sens mistyczny, a także ich zastosowanie w kontekście nowego ujęcia relacji żydowsko-chrześcijańskich.

Każdy z tych trzech celów — zarówno osobno, jak i w zestawieniu ze sobą — stanowi nowość w badaniach nad średniowieczną egzegezą biblijną.